

Verificatiesysteem in het kader van de EMAS-verordening*

N100311 versie 28 juni 2010

* EMAS staat voor 'Eco Management and Audit Scheme' en staat beschreven in Verordening (EG) Nr. 1221/2009 van het Europees Parlement en de raad van 25 november 2009 inzake de vrijwillige deelneming van organisaties aan een communautair milieubeheer- en milieuauditsysteem en is gepubliceerd in het publicatieblad van de Europese Gemeenschappen op 22 december 2009 (Pb EG L342).

SCCM
Kettingstraat 2
Postbus 13507
2501 EM DEN HAAG
tel: 070 362 39 81
e-mail: info@sccm.nl
internet: www.sccm.nl

Copyright SCCM

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden openbaar gemaakt en/of verveelvoudigd door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaand schriftelijke toestemming van SCCM.

Inhoudsopgave

1.0	Inleiding	4
2.0	Toelichting op voorschriften uit de EMAS-verordening die betrekking hebben op deelnemende organisaties	6
2.1	Milieumanagementsysteem	6
2.1.1	Integratie van ISO 14001 in EMAS (bijlage II)	6
2.1.2	Speciale aandachtspunten (bijlage II-Deel B)	6
2.1.3	Milieuaspecten	7
2.1.4	Interne audit (Bijlage III)	7
2.2	Milieuverklaring	7
2.2.1	Inhoud milieuverklaring (bijlage IV)	7
2.2.2	Kernindicatoren en milieuprestatie-indicatoren	8
2.2.3	Frequentie van opstellen en laten verifiëren van de milieuverklaring	8
2.2.4	Publicatie van milieuverklaring	9
2.2.5	Corporate milieuverklaring en gecombineerde verslagen met arbo en veiligheid	9
2.3	EMAS-logo	9
2.3.1	Logo voor geverifieerd milieumanagement	9
2.4	Overgangsregeling	9
3.0	Organisatie van de verificatie-instelling	10
3.1	Scopedefinitie	10
3.2	Organisatiestructuur	10
3.3	Auditteam	10
3.4	Deskundigheid van het personeel	11
3.5	Overige organisatorische voorzieningen en procedures	11
4.0	Werkwijze van de verificatie-instelling	12
4.1	Afbakening van de te verifiëren organisatie	12
4.2	Melding van verificatie	12
4.3	Initieel verificatieonderzoek	13
4.3.1	Verificatieonderzoek gericht op milieumanagementsysteem	13
4.3.2	Verificatieonderzoek gericht op milieuverklaring en te valideren milieu-informatie	13
4.3.3	Verificatieonderzoek jaarlijkse updates van milieuverklaring (bijlage III, § 3.4)	14
4.4	Controleonderzoeken	14
4.5	Herbeoordelingsonderzoeken	15
4.6	Beoordeling van informatie voor het gebruik van logo 2	15
4.7	Rapportage en verklaring van de milieuverificateur	15
4.8	Verklaring verificateur (artikel 25.8 en 25.9 en bijlage VII)	15
4.9	Tijdsbesteding	15
4.10	Beoordelingscriteria milieumanagementsysteem en milieuverklaring	16
Bijlagen		
1	Referentiedocumenten en leidraden van de Europese Commissie	
2	Nadere informatie	

1.0 Inleiding

Door het sluiten van een overeenkomst met de Stichting Coördinatie Certificatie Milieu- en arbomanagementsystemen (SCCM) kunnen erkende verificatie-instellingen gebruik maken van het hier gepresenteerde verificatiesysteem dat is gebaseerd op de EMAS-verordening (Verordening (EG) Nr. 1221/2009 gepubliceerd in Pb EG L342 d.d. 22 december 2009). Het verificatiesysteem is ontwikkeld door een binnen de SCCM functionerend Centraal College van Deskundigen (CCvD), dat voldoet aan de daarvoor door de Raad voor Accreditatie (RvA) gehanteerde criteria. De door het CCvD opgestelde criteria zijn zowel voor de SCCM als voor de verificatie-instellingen (VI's) bindend.

Elke lidstaat dient voor de uitvoering van de EMAS-verordening een bevoegde instantie (art. 11) aan te wijzen. Het ministerie van VROM heeft SCCM als de bevoegde instantie aangewezen. Accreditatie-instanties door de lidstaat aangewezen overeenkomstig artikel 4 van Verordening (EG) nr. 765/2008 zijn bevoegd tot de accreditatie van milieuverificateurs (art. 28.1). In Nederland is de Raad voor Accreditatie (RvA) de aangewezen accreditatie-instantie.

De accreditatie-instantie dient volgens art. 28.6 te zorgen dat rekening wordt gehouden met de opmerkingen van belanghebbenden bij de opstelling en uitvoering van procedures voor het afgeven, weigeren en eventueel schorsen van een erkenning. In de aanwijzing van de RvA en SCCM ligt vast dat SCCM een CCvD instelt waarin de belanghebbende partijen zijn vertegenwoordigd en de RvA alleen organisaties kan erkennen als EMAS-verificateur die een overeenkomst hebben met SCCM en werken volgens het EMAS-verificatiesysteem van SCCM.

SCCM gaat geen overeenkomst aan met natuurlijke personen. Een lidstaat kan volgens art. 28.3 besluiten om natuurlijke personen geen accreditatie te verlenen.

In dit verificatiesysteem wordt onderscheid gemaakt tussen certificatie en verificatie. Certificatie heeft betrekking op de beoordeling of een milieumanagementsysteem voldoet aan de ISO 14001-norm en verificatie op de beoordelingen die in het kader van de EMAS-verordening plaatsvinden.

De Raad voor Accreditatie (RvA) werd in 1981 met steun van de overheid opgericht en houdt onder andere toezicht op het functioneren van de verificatie-instellingen. Verificatie-instellingen die aan de eisen van de RvA voldoen, kunnen door de RvA worden erkend (geaccrediteerd). Voorwaarde voor het krijgen van een erkenning als EMAS-verificatie-instelling door de RvA is dat de verificatie-instelling een overeenkomst met SCCM heeft voor het gebruik van het verificatiesysteem.

SCCM gaat uitsluitend overeenkomsten aan met door de RvA erkende verificatie-instellingen. Deze erkenningen zijn gebaseerd op eisen uit de volgende documenten:

- EMAS-verordening;
- NEN-EN-ISO/IEC ISO 17021;
- IAF MD 5-2009 (IAF Mandatory document for duration of QMS and EMS-audits), richtlijn voor de tijdsbesteding opgesteld door het International Accreditation Forum (IAF);
- EA 7/04, een toelichting van de European co-operation for Accreditation op het onderdeel naleving wet- en regelgeving binnen de ISO 14001-norm.

SCCM streeft een hoogwaardige uitvoering van de EMAS-verordening na met een breed draagvlak. In het bijzonder de milieuverklaring die onderdeel is van de EMAS-verordening heeft een brede functie.

Door verificatie van de milieuverklaring (zoals het milieuverslag voor EMAS wordt genoemd) kan de EMAS-registratie een toegevoegde waarde hebben bij bijvoorbeeld de beoordeling van een overheidsverslag of bij de verstrekking van kredieten en het afsluiten van verzekeringen. De vergunningverlener, handhaver, banken of verzekeraars kunnen gebruik maken van het geverifieerde verslag. Om bij de uitvoering van de EMAS-verordening de belangen van de betrokken partijen te behartigen, is het CCvD van SCCM samengesteld uit vertegenwoordigers

van het (georganiseerde) bedrijfsleven, de verschillende overheden en maatschappelijke groeperingen.

Om aan de eisen uit de EMAS-verordening te voldoen, kunnen twee sporen gevolgd worden. Het eerste, en het meest voor de hand liggende spoor, is het gebruik van het ISO 14001-certificaat als basis. Als aanvulling op ISO 14001 kunnen de aanvullende eisen voor het systeem en de milieuverklaring door de organisatie worden uitgevoerd en/of ingevoerd. Het tweede spoor is het rechtstreeks voldoen aan de eisen uit de EMAS-verordening.

Het verificatiesysteem bestaat uit de volgende drie elementen:

- een toelichting op de voorschriften van de EMAS-verordening;
- de organisatie van de verificatie-instelling;
- de werkwijze van de verificatie-instelling.

Wanneer de Commissie documenten publiceert die interpretaties bevatten op onderdelen van de EMAS-verordening zijn deze interpretaties leidend en vervallen eventuele interpretaties in dit verificatiesysteem.

In dit verificatiesysteem wordt alleen aan specifieke EMAS-vereisten aandacht besteed die een aanvulling vormen op een milieumanagementsysteem volgens ISO 14001. Daar waar mogelijk wordt verwezen naar de laatste versie van het certificatiesysteem milieumanagementsystemen volgens ISO 14001 dat door SCCM wordt uitgegeven.

De Commissie heeft op basis van art. 46 de mogelijkheid om referentiedocumenten, gidsen of leidraden op te stellen. In bijlage 1 wordt daarop een toelichting gegeven.

In hoofdstuk 2 worden de voorschriften waaraan organisaties moeten voldoen die willen deelnemen aan de EMAS-verordening toegelicht. Het gaat dan in het bijzonder om de aanvullingen op de ISO 14001-norm en de eisen ten aanzien van de EMAS-milieuverklaring.

Hoofdstuk 3 geeft de eisen die het CCvD aan de organisatie van de VI stelt. Hierbij is uitgegaan van de ISO 17021.

Tenslotte zijn in hoofdstuk 4 nadere eisen en interpretaties neergelegd ten aanzien van de werkwijze van de VI's, eveneens op basis van de ISO 17021.

2.0 Toelichting op voorschriften uit de EMAS-verordening die betrekking hebben op deelnemende organisaties

Uitgangspunt voor dit verificatiesysteem is de in het Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen op 22 december 2009 (Pb EG L342) gepubliceerde tekst van Verordening (EG) Nr. 1221/2009 van de Raad van 25 november 2009 inzake de vrijwillige deelneming van organisaties aan een communautair milieubeheer en milieuauditsysteem (EMAS).

Een organisatie kan door de bevoegde instantie van een lidstaat (in Nederland SCCM) als deelnemer aan de EMAS-verordening worden geregistreerd wanneer het een zogenaamd milieubeheersysteem heeft ingevoerd conform bijlage II van de EMAS-verordening en een milieuverklaring heeft opgesteld. In dit verificatiesysteem wordt de term 'milieumanagementsysteem' gebruikt in plaats van milieubeheersysteem. Registratie kan plaatsvinden wanneer beide onderdelen zijn goedgekeurd door een erkende onafhankelijke milieuverificateur.

In dit hoofdstuk worden de eisen uit de verordening voor de deelnemende organisaties toegelicht. Dit hoofdstuk geeft geen interpretatie van deze eisen, maar beoogt de belangrijkste eisen op een rij te zetten en toe te lichten. De deelnemende organisaties kunnen de toelichting in dit verificatiesysteem volgen of een uitwerking kiezen welke minimaal een vergelijkbaar resultaat tot gevolg heeft.

Met betrekking tot het milieumanagementsysteem wordt verwezen naar het certificatiesysteem milieumanagementsystemen volgens ISO 14001 van SCCM. De ISO 14004 'Environmental management systems General guidelines on principles, systems and supporting techniques' biedt nuttige achtergrondinformatie voor de invoering van het milieumanagementsysteem.

2.1 Milieumanagementsysteem

In bijlage II van de EMAS-verordening is hoofdstuk 4 (milieumanagementsysteemeisen) van de EN-ISO 14001:2004 opgenomen. In de Nederlandse versie van de EMAS-verordening heeft de Commissie de tekst uit de Engelse versie van de ISO 14001 opnieuw vertaald in het Nederlands en is er geen gebruik gemaakt van de door NEN in het Nederlands uitgebrachte NEN-EN-ISO 14001: 2004. Omdat het een andere vertaling is wijkt deze af van de officiële Nederlandse vertaling. Wanneer er interpretatieverschillen mochten zijn is de Engelse tekst leidend.

Met betrekking tot het milieumanagementsysteem binnen EMAS kunnen twee verschillende sporen gekozen worden: wel of geen ISO 14001-certificaat. Indien eerst een ISO 14001 certificaat wordt behaald, heeft dit invloed op de werkwijze van de verificatie-instelling bij de beoordeling van het milieumanagementsysteem. In dat geval worden door de verificateur alleen aanvullende eisen die EMAS stelt ten aanzien het milieumanagementsysteem beoordeeld. In bijlage II en bijlage III van de verordening zijn aanvullende voorschriften opgenomen met betrekking tot het milieumanagementsysteem.

2.1.1 Integratie van ISO 14001 in EMAS (bijlage II-Deel A)

Het milieumanagementsysteem dat voor EMAS moet worden ingevoerd, moet voldoen aan de eisen uit de ISO 14001-norm. Daarom is voor dit onderdeel hoofdstuk 2 van het certificatiesysteem milieumanagementsystemen volgens ISO 14001 integraal van toepassing. Voor een toelichting op de voorschriften van ISO 14001 wordt verwezen naar de ISO 14001-norm en de ISO 14004 'Environmental management systems. General guidelines on principles, systems and supporting techniques'.

2.1.2 Speciale aandachtspunten milieumanagementsysteem (bijlage II- Deel B en bijlage III)

In bijlage II-Deel B van de verordening worden speciale aandachtspunten beschreven voor het milieumanagementsysteem. Speciale aandacht vanuit EMAS is er voor:

- a naleving van wet- en regelgeving;
- b milieuprestaties van de organisatie;

- c externe communicatie en betrekkingen;
- d betrokkenheid van medewerkers.

a-b Naleving wet- en regelgeving en milieuprestaties van de organisatie

Een EMAS-geregistreerde organisatie dient te voldoen aan de voorschriften voor naleving van wetgeving en milieuprestaties uit Bijlage II-Deel B. Het CCvD gaat ervan uit dat wanneer het milieumanagementsysteem voldoet aan de eisen vastgelegd in het certificatiesysteem milieumanagementsystemen volgens ISO 14001 van SCCM, voldaan is aan Bijlage II-Deel B. Het voldoen aan de EA 7/04 maakt hier deel van uit (toelichting van de European co-operation for Accreditation op het onderdeel naleving wet- en regelgeving binnen de ISO 14001-norm). Een aanvullende eis in de EMAS-verordening is dat een organisatie volgens art. 4.4. van de verordening, aan de hand van materiële of schriftelijke bewijsstukken, aan moet kunnen tonen dat wordt voldaan aan de toepasselijke wettelijke milieueisen.

c Externe communicatie en betrekkingen

Organisaties moeten kunnen aantonen dat zij een open dialoog over hun activiteiten, producten en diensten voeren met belanghebbenden, inclusief de lokale gemeenschap en klanten. Deze dialoog is er op gericht de door belanghebbenden geformuleerde punten van zorg te identificeren.

d Betrokkenheid van de medewerkers

Met betrekking tot de betrokkenheid van de werknemers wordt er in bijlage II-Deel B een aanvulling op de ISO 14001-norm gegeven. Werknemers moeten betrokken worden bij het proces ter verbetering van de milieuprestaties van de organisatie. Hiervoor moet gebruik gemaakt worden van passende participatievormen bijvoorbeeld een ideeënboek, projectgericht groepswork of milieucorités. Voor een toelichting op de betrokkenheid van de medewerkers kan gebruik worden gemaakt van de leidraad 'Werknemersparticipatie' van de Commissie (zie bijlage 1).

Volgens het CCvD is het betrekken van medewerkers noodzakelijk om tot een goed milieumanagementsysteem te komen. Organisaties met een ISO 14001-certificaat zullen dan ook aan de voorwaarden van de EMAS-verordening hebben voldaan.

2.1.3 Milieuaspecten

De organisatie moet zowel de directe als de indirecte milieuaspecten van haar activiteiten, producten en diensten in aanmerking nemen. Voor de indirecte aspecten dient nagegaan te worden in hoeverre de organisatie invloed uit kan oefenen op deze aspecten en welke maatregelen genomen kunnen worden om de effecten ervan te kunnen beperken. Voor het beïnvloeden van indirecte milieueffecten wordt verwezen naar de leidraad 'Identificatie van milieuaspecten' van de Commissie (zie bijlage 1).

2.1.4 Interne audit (Bijlage III)

In Bijlage III van de verordening zijn nadere eisen opgenomen ten aanzien van het auditprogramma, auditfrequentie en auditwerkzaamheden.

2.2 Milieuverklaring (bijlage IV en de leidraad 'EMAS-Milieuverklaring')

2.2.1 Inhoud milieuverklaring

Een EMAS-deelnemer publiceert bij de eerste registratie en vervolgens om de drie jaar een volledige milieuverklaring. In de tussenliggende jaren moet een update van de verklaring worden opgesteld die minimaal de punten e) tot en met h) bevat uit bijlage IV-B. In de tussenliggende jaren hoeft dus niet een volledig nieuwe verklaring opgesteld te worden. Een aparte bijlage bij het verslag met informatie over de ontwikkeling van de milieuprestatie is voldoende. Alleen de aangepaste informatie in het milieujaarverslag hoeft vervolgens in de tussenliggende jaren gevalideerd te worden.

In de milieuverklaring moeten tenminste de eisen uit paragraaf B van bijlage IV verwerkt zijn.

2.2.2 Kernindicatoren en milieuprestatie-indicatoren

In bijlage IV C zijn kernindicatoren en andere milieuprestatie-indicatoren opgenomen die in de milieuverklaring dienen te worden gerapporteerd. De indicatoren dienen een correct beeld te geven van de milieuprestaties, begrijpelijk en ondubbelzinnig te zijn. Vergelijkingen moeten mogelijk zijn met voorgaande verslagen en eisen uit wet- en regelgeving. Indien binnen redelijke grenzen moet ook een vergelijking met sectorale, regionale en nationale criteria mogelijk zijn.

Volgens het CCvD hoeft in het eerste jaar dat volgens de indicatoren wordt gerapporteerd geen vergelijking met voorgaande jaren te worden opgesteld. Deze vergelijking wordt na het eerste jaar dat volgens deze indicatoren wordt gerapporteerd mogelijk.

Volgens het CCvD kan bij de vergelijking met eisen uit de wet- en regelgeving uit worden gegaan van eisen die volgen uit wet- en regelgeving op Europees niveau (bijvoorbeeld de eisen die voortkomen uit EPRTW-wetgeving en/of eisen waarvoor in BREF's criteria zijn geformuleerd).

Door de Commissie kunnen sectorale referentiedocumenten worden opgesteld. Wanneer deze voor de sector van de organisatie aanwezig zijn kunnen deze aanwijzingen voor de te gebruiken indicatoren bevatten. Op basis van art. 4.1d en art. 4.4 dient een organisatie haar eigen prestaties aan de hand van het referentiedocument te beoordelen.

Volgens het CCvD kan een organisatie, wanneer de EMAS-verordening onvoldoende duidelijk is over de wijze waarop de indicatoren moeten worden toegepast, de eigen interpretatie volgen wanneer deze in de EMAS-verklaring wordt toegelicht. Bij een volgende verklaring kunnen eventuele interpretaties van de Commissie worden verwerkt.

2.2.3 Frequentie van opstellen en laten verifiëren van de milieuverklaring (Art. 7 en bijlage IV)

In principe dient elke EMAS-deelnemer een keer per drie jaar een volledige milieuverklaring op te stellen en te laten verifiëren en tussentijds een jaarlijkse update van gegevens te maken en te laten verifiëren. Volgens art. 19 dient een milieuverificateur de bijgewerkte informatie te valideren met tussenpozen van maximaal 12 maanden.

Uitzonderingen zijn mogelijk wanneer het gaat om:

- kleine, middelgrote en micro-ondernemingen;
- kleine lokale besturen of overheidsorganisaties;
- een organisatie met beperkte milieurisico's;
- een organisatie zonder voornemens tot belangrijke wijzigingen;
- dat er geen noemenswaardige plaatselijke milieuproblemen zijn waaraan de organisatie bijdraagt.

De uitzondering houdt in dat de cyclus voor het uitbrengen van een complete milieuverklaring wordt verlengd naar 4 jaar. In de tussenliggende jaren dient wel een update van de milieuverklaring te worden opgesteld en te worden ingediend bij de bevoegde instantie. De verificatie van de tussenliggende milieuverklaringen kan eenmaal per twee jaar plaatsvinden.

De criteria voor een kleine, middelgrote en micro- onderneming zijn vastgelegd in Aanbeveling 2003/361/EG van de commissie van 6 mei 2003 en zijn:

- minder dan 250 werknemers,
- en met een jaaromzet van minder dan 50 miljoen euro of een jaarbalans kleiner dan 43 miljoen euro;
- en die voor minder dan 25% van het bedrijfskapitaal of van het stemrecht in handen zijn van één of meer bedrijven.

Voor kleine lokale overheden is in art. 2.28 b van de verordening een definitie opgenomen.

Een verzoek om in aanmerking te komen voor de andere frequentie voor kleine organisaties moet worden ingediend bij de bevoegde instantie. Bij dit verzoek dient een bevestiging van de milieuverificateur te zijn gevoegd waaruit blijkt dat de betreffende organisatie aan de voorwaarden voldoet.

2.2.4 Publicatie van milieuverklaring (art. 6.3 en bijlage IV D)

Milieuverklaringen en tussentijdse updates daarvan kunnen zowel in gedrukte als digitale vorm worden aangeboden. De organisatie moet kunnen aantonen dat iedereen die belangstelling heeft voor de milieu-informatie deze eenvoudig en onbelemmerd kan krijgen. De publicaties dienen binnen een maand na registratie of indiening bij de bevoegde instantie beschikbaar te zijn voor het publiek.

2.2.5 Corporate milieuverklaring en gecombineerde (duurzaamheids)verslagen (bijlage IV E)

Indien door de organisatie een corporate milieuverklaring wordt gemaakt voor diverse locaties, moeten alle significante milieueffecten per locatie in het verslag worden geïdentificeerd en gerapporteerd.

Volgens het CCvD kan de EMAS-milieuverklaring worden gecombineerd of geïntegreerd in een ander verslag, bijvoorbeeld een duurzaamheidsverslag. Het verslag moet echter blijven voldoen aan de eisen uit de EMAS-verordening en duidelijk moet zijn welke delen geïntegreerd zijn.

2.3 EMAS-logo (artikel 10 en bijlage V)

In de EMAS-verordening is in bijlage V een logo opgenomen. In het logo dient altijd het registratienummer van de organisatie te worden opgenomen. Het logo mag alleen worden gebruikt door organisaties met een geldige EMAS-registratie. De regels voor het gebruik van het logo zijn beschreven in artikel 10.

Het logo mag gebruikt worden in publicitaire informatie over de deelname van de organisatie aan EMAS, in het briefhoofd van geregistreerde organisatie, in advertenties voor producten, activiteiten en diensten en op gevalideerde informatie waarbij geen verwarring mag ontstaan met milieukeurmerken voor producten. Het logo mag niet worden gebruikt op producten of de verpakking daarvan.

Milieu-informatie mag worden voorzien van het EMAS-logo wanneer:

- de informatie is gevalideerd door een milieuverificateur;
- de informatie een verwijzing bevat naar de meeste recente milieuverklaring of bijgewerkte milieuverklaring.

2.4 Overgangsregeling (artikel 51)

De EMAS-verordening is op 11 januari 2010 in werking getreden. Volgens art. 51.2a dienen de lidstaten er op toe te zien dat alle procedures waaraan de accreditatie-instantie en de bevoegde instantie op 11 januari 2011 in lijn zijn met de verordening.

Op basis van art. 51.2b blijven organisaties die EMAS-geregistreerd zijn op basis van de verordening uit 2001 opgenomen in het register. Bij de eerst volgende verificatie van de organisatie controleert de milieuverificateur of de nieuwe voorschriften worden nageleefd. Indien de eerst volgende verificatie voor 11 juli 2010 moet plaatsvinden, kan deze met zes maanden worden uitgesteld.

Volgens het CCvD wordt met de 'eerst volgende verificatie van de organisatie' bedoeld de verificatie aan het eind van de driejaarlijkse cyclus waarbij een volledige milieuverklaring moet worden gepubliceerd.

3.0 Organisatie van de verificatie-instelling

Uitgangspunt voor de werkwijze van de verificatie-instelling (VI) is artikel 20 van de EMAS-verordening. Voor de invulling van de eisen die in de EMAS-verordening worden gesteld aan de verificatie-instelling wordt in Nederland de ISO 17021 gehanteerd. Voor de organisatie van de verificatie-instelling zijn in het bijzonder de hoofdstukken 1 tot en met 8 en hoofdstuk 10 van de ISO 17021 van belang. De wijze waarop met deze eisen dient te worden omgegaan is weergegeven in hoofdstuk 3 van het certificatiesysteem milieumanagementsystemen volgens ISO 14001 van SCCM en is ook voor verificatie-instellingen integraal van toepassing.

In dit hoofdstuk worden de belangrijkste, specifiek voor EMAS, geldende eisen samengevat.

3.1 Scopedefinitie (artikel 20.1)

De scopedefinitie is primair de eigen verantwoordelijkheid van de verificatie-instelling (VI). Deze dient te bepalen voor welke economische activiteiten (NACE-codes) voldoende deskundigheid en ervaring binnen de VI aanwezig is om verificatiewerkzaamheden te verrichten. Bij de bepaling van de scope van een erkenning kan naast de economische activiteit ook de omvang en complexiteit worden betrokken. De Raad voor Accreditatie beoordeelt of deze verantwoordelijkheid adequaat is ingevuld en zal bij de erkenning aangeven voor welke gebieden de VI werkzaam mag zijn.

Voor verdere informatie wordt verwezen naar paragraaf 3.3 van het certificatiesysteem milieumanagementsystemen volgens ISO 14001 (Competentie van management en personeel).

3.2 Organisatiestructuur (art. 20.7)

In art. 20.7 worden de voorwaarden genoemd voor de erkenning van milieuverificateurs. De ISO 17021 geeft een nadere invulling van de eisen aan de organisatiestructuur van de VI. Deze omvatten enerzijds eisen ten aanzien van de onafhankelijkheid van de VI en anderzijds eisen ten aanzien van de te onderscheiden functies binnen de organisatie. Tevens wordt verwezen naar hoofdstuk 3 van het certificatiesysteem milieumanagementsystemen volgens ISO 14001.

3.3 Auditteam

De samenstelling van een bekwaam auditteam behoort een van de belangrijkste vaardigheden te zijn van een VI. De samenstelling van het team dient te zijn afgestemd op de activiteiten van de aanvrager en de milieuaspecten die daarmee verband houden. Tijdens de beoordeling van de aanvraag wordt over beide zaken informatie verzameld. Voor de samenstelling van het auditteam wordt verwezen naar het certificatiesysteem milieumanagementsystemen volgens ISO 14001.

Volgens het CCvD dient voor de verificatie van de EMAS-milieuverklaring tenminste een lid van het auditteam kennis te hebben van informatieauditing.

Het CCvD verstaat onder kennis van informatieauditing tenminste kennis over:

- de uitvoering van risicoanalyses met betrekking tot milieu-informatie;
- de bepaling van steekproeven;
- de verschillende niveaus van zekerheid en de daarvoor benodigde onderzoeksinspanningen;
- de uitvoering van kruisverificaties;
- het analyseren van de invloed van afwijkingen op het totaal (materialiteit);
- de toepassing van statistische technieken.

Voor de uitvoering van een EMAS-verificatie is verder kennis over de administratieve organisatie noodzakelijk. Het gaat dan om kennis over bijvoorbeeld de wijze van vastlegging van gegevens, de geautomatiseerde verwerking en het belang van functiescheidingen.

3.4 Deskundigheid van het personeel (artikel 20.2)

In deze paragraaf worden alleen de aanvullende eisen voor de VI en het auditteam beschreven ten opzichte van de eisen die aan de CI met betrekking tot ISO 14001 worden gesteld. Voor overige eisen wordt verwezen naar het certificatiesysteem milieumanagementsystemen volgens ISO 14001.

Milieuauditors

Tenminste een van de auditors moet kennis hebben van informatieauditing en administratieve organisatie, zie paragraaf 3.3

Lead milieuauditor

De lead-auditor moet voldoende basiskennis bezitten om de specialisten uit het auditteam aan te sturen.

Beslissers

De beslisser moet voldoende kennis hebben om te beoordelen of het verificatieonderzoek voldoet aan de daaraan gestelde eisen.

Permanente professionele ontwikkeling (art. 20.3)

Naast het bijhouden van kennis met betrekking tot milieuaangelegenheden (inclusief duurzame ontwikkeling), moet ook kennis worden bijgehouden met betrekking tot informatieauditing zoals onder andere statistische technieken, methodieken van informatieauditing, technieken van uitvoering risicoanalyses, etc.

3.5 Overige organisatorische voorzieningen en procedures

Voor EMAS zijn er, naast de eisen die voor ISO 14001 worden gesteld, geen aanvullende organisatorische voorzieningen en procedures.

4.0 Werkwijze van de verificatie-instelling

Uitgangspunt voor de werkwijze van de verificatie-instelling (VI) vormen artikel 18 en 19 van de EMAS-verordening. Voor de invulling van de eisen die in de EMAS-verordening worden gesteld wordt de ISO 17021 gebruikt. Voor de organisatie van de verificatie-instelling is in het bijzonder hoofdstuk 9 van de ISO 17021 van belang. De wijze waarop met deze eisen dient te worden omgegaan is weergegeven in hoofdstuk 4 van het certificatiesysteem milieumanagement-systemen volgens ISO 14001 van SCCM en is ook voor verificatie-instellingen integraal van toepassing.

In dit hoofdstuk worden de belangrijkste, specifiek voor EMAS, geldende eisen samengevat.

4.1 Afbakening van de te verifiëren organisatie (artikel 25.2)

De afbakening van de te verifiëren organisatie is vastgelegd in artikel 25.2 van de EMAS-verordening.

EMAS staat open voor iedere organisatie die hecht aan de verbetering van haar algemene milieuprestaties. Dat wil zeggen dat EMAS niet alleen open staat voor organisaties met industriële activiteiten (zoals in de eerste versie van de EMAS).

De kleinste in aanmerking komende eenheid voor registratie is een locatie van een organisatie. Onder een locatie wordt verstaan: 'elk terrein op een specifieke geografische locatie onder de beheerscontrole van een organisatie, met inbegrip van activiteiten, producten en diensten. Daaronder vallen ook alle infrastructuur, uitrusting en materialen'.

Het is niet toegestaan delen van een uniek productieproces te verifiëren met het doel om delen van de locatie die niet aan EMAS voldoen uit te sluiten.

Een eenheid kleiner dan een volledige locatie kan onder EMAS apart geregistreerd worden indien:

- De afdeling duidelijk eigen producten, diensten of activiteiten heeft en de milieueffecten daarvan zijn geïdentificeerd en gescheiden zijn van de milieueffecten van niet geregistreerde afdelingen op de locatie.
- De afdeling een eigen management en administratieve ondersteuning heeft en zijn eigen milieumanagementsysteem en milieueffecten kan onderhouden, controleren, beheersen en verminderen. De afdeling moet aan kunnen tonen dat het ook een eigen vergunning heeft, eigen inschrijving bij de Kamer van Koophandel en eigen briefpapier.
- Verantwoordelijkheden voor het voldoen aan de wet- en regelgeving en vergunningen zijn in de afdeling duidelijk vastgelegd.

Het CCvD verwacht van de VI dat het in zowel de rapportage als in de bevestiging van de validatie ook de activiteiten van de organisatie vermeldt waarop de goedkeuring betrekking heeft (Art. 25.2). Uit de omschrijving dient de aard van de activiteiten en de producten en/of diensten tot uitdrukking te komen. Alleen een omschrijving 'Alle activiteiten van XYZ op locatie B' is een onvoldoende omschrijving. Meer informatie geeft 'De ontwikkeling en productie van PQR op locatie B'.

4.2 Melding van verificatie (art. 23.2 en 24.1)

Een VI dient minimaal vier weken vóór elke verificatie de RvA op de hoogte te brengen van de geplande verificatie (tijdstip en plaats). Dit geldt voor zowel verificaties in Nederland als in andere lidstaten.

Bij verificaties in andere lidstaten dient ook de accreditatie- of vergunningsinstantie van de betreffende lidstaat vier weken vóór elke verificatie op de hoogte te worden gebracht.

4.3 Initieel verificatieonderzoek (Art. 18, 19 en 25)

Binnen het toetsingsonderzoek kan onderscheid worden gemaakt naar het onderzoek gericht op het milieumanagementsysteem en het onderzoek gericht op de milieuverklaring en eventuele andere informatie die de organisatie wil laten valideren. Indien de organisatie beschikt over een milieumanagementsysteem dat is gecertificeerd volgens ISO 14001 kan dit als basis voor het verificatieonderzoek worden gebruikt.

4.3.1 Verificatieonderzoek gericht op milieumanagementsysteem

Het verificatieonderzoek van het milieumanagementsysteem kan betrekking hebben op een gecertificeerd ISO 14001-systeem of een niet gecertificeerd systeem. In het geval van een gecertificeerd systeem maakt de verificatie-instelling gebruik van het eindrapport van de certificatie-instelling. Daarnaast dient te worden getoetst of wordt voldaan aan de aanvullende eisen die de EMAS-verordening aan het milieumanagementsysteem stelt. Zie hoofdstuk 2 van dit verificatiesysteem.

Indien het milieumanagementsysteem niet gecertificeerd is, dient een volledig onderzoek van het milieumanagementsysteem te worden uitgevoerd zoals beschreven in het certificatiesysteem ISO 14001 waarbij ook aandacht dient te worden besteed aan de aanvullende eisen die de EMAS-verordening stelt.

4.3.2 Verificatieonderzoek gericht op milieuverklaring en te valideren milieu-informatie

De milieuverificateur onderzoekt of de milieuverklaring en eventuele overige te valideren milieu-informatie voldoet aan de eisen uit bijlage IV van de EMAS-verordening. Daarbij wordt onderzocht of de verklaring betrouwbaar, geloofwaardig en juist is.

De milieuverklaring moet voor de verschillende onderdelen steeds een getrouw en volledig beeld geven van de werkelijkheid. De milieuverificateur controleert steekproefsgewijs de gegevens in de milieuverklaring.

In de EMAS-verordening worden verschillende termen gebruikt om de vereiste kwaliteit van de informatie aan te geven. Deze dient volgens de verordening betrouwbaar, geloofwaardig, juist en getrouw te zijn en een volledig beeld te geven. De EMAS-verordening geeft daarbij geen richting voor de mate van zekerheid die de verificatie zelf moet bieden.

Doelstelling van de EMAS-milieuverklaring is om het publiek op een begrijpelijke manier te informeren over de ontwikkeling van de milieuprestaties. Voor dit doel is de bestendigheid van de informatie het belangrijkste. In dit licht is het uitgangspunt dat de EMAS-verificatie het publiek de zekerheid moet geven dat de in de milieuverklaring opgenomen informatie over de milieuprestaties en het geschetste beeld aannemelijk is.

Volgens art. 30.3 is het mogelijk dat het forum van accreditatie- en vergunningsinstanties het initiatief neemt tot het opstellen van richtsnoeren op het gebied van de erkenning, de deskundigheid en de controle van verificateurs. Wanneer de Europese Commissie deze richtsnoeren overneemt zal het CCvD deze in het verificatiesysteem verwerken.

Aandachtspunten bij de verificatie van de milieuverklaring dienen te zijn:

- Beoordeling van meet- en registratiesysteem waaronder bepalingen protocollen en gehanteerde grondslagen bij belangrijke meetpunten. Wanneer dit onderdeel al is getoetst bij de beoordeling van het milieumanagementsysteem zullen de bevindingen van dit deel van het ISO 14001-onderzoek moeten worden beoordeeld.
- Bepaling van de wijze van onderzoek. Daarbij spelen factoren als aantal en aard milieuaspecten, kwaliteit administratieve organisatie en interne controle, de omvang van de organisatie. Bij organisaties met een beperkt aantal milieuaspecten kan gekozen worden voor een gegevensgerichte aanpak. Bij organisaties met een groot aantal milieuaspecten ligt de uitvoering van een risicoanalyse voor de hand om te bepalen welke informatie in het onderzoek moet worden betrokken. Risico's kunnen bijvoorbeeld samenhangen met het belang dat met bepaalde milieu-informatie is gemoeid en de

moelijkheidsgraad van de monitoring ervan. Overwogen kan worden om kruisverificaties uit te voeren.

- Beoordeling van de wijze waarop informatie wordt bewerkt van meetpunt tot verslag bij alle of bij een steekproef van de gepresenteerde informatie (voor zover dit al niet is gebeurd bij de beoordeling van het milieumanagementsysteem). De gepresenteerde resultaten dienen terug te voeren te zijn op het beoordeelde milieumanagementsysteem voor de bedoelde periode.
- Beoordeling van de presentatie van de informatie. De wijze van presentatie mag geen verkeerde suggestie wekken ten aanzien van de mate van nauwkeurigheid en betrouwbaarheid van de in de milieuverklaring opgenomen milieu-informatie.
- Beoordeling van de in de milieuverklaring opgenomen tekst.

Volgens het CCvD geldt in het algemeen dat een organisatie het risico van een verkeerde verwerking van gegevens en/of manipulatie hiervan kan verminderen door het aanbrengen van functiescheidingen. In de EMAS-verordening is daarover geen formeel vereiste opgenomen. Het ontbreken van bepaalde functiescheidingen hoeft dan ook geen belemmering voor validatie te zijn. Bij kleine organisaties is de scheiding van functies ook vaak niet mogelijk. Een verificatie-instelling dient wel alert te zijn op risico's die het gevolg kunnen zijn van het ontbreken van voldoende functiescheidingen. Kruisverificaties kunnen een goed instrument zijn om bewust en/of onbewust gemaakte fouten op het spoor te komen.

Volgens het CCvD valt de beoordeling van milieuinformatie die een organisatie op basis van wet- en regelgeving aan de overheid dient te rapporteren buiten de scope van de EMAS-verificatie. De voor bepaalde organisaties verplichte milieujaarrapportage wordt namelijk formeel op volledigheid en betrouwbaarheid beoordeeld door het Wm-bevoegd gezag en eventuele andere bevoegde gezagen. Aangezien de meeste cijfermatige informatie in de EMAS-milieuverklaring ontleend zal zijn aan de milieujaarrapportage en gebaseerd is op dezelfde bronnen, is het wel zinvol om na te gaan of de gegevens in het overheidsverslag en de EMAS-milieuverklaring overeenstemmen.

4.3.3 Verificatieonderzoek jaarlijkse updates van milieuverklaring (Art. 18.7)

Alleen de aangepaste gegevens in de update van de milieuverklaring hoeven te worden geverifieerd. Indien delen uit de milieuverklaring worden gebruikt in combinatie met het EMAS-logo, dan dient apart beoordeeld te worden of deze delen bij het logo gebruikt mogen worden.

De verificatie van de jaarlijkse updates wordt op de locatie van de organisatie uitgevoerd.

4.4 Controleonderzoeken (artikel 19)

Door de VI wordt, op basis van artikel 19 een programma opgesteld voor de verificatie van het milieumanagementsysteem. Het plan is zodanig opgesteld dat alle voor EMAS-registratie relevante elementen worden beoordeeld. Tevens wordt met tussenpozen van maximaal 12 maanden de update van de milieuverklaring gevalideerd. Voor kleine bedrijven met een beperkte milieubelasting kan onder bepaalde voorwaarden van de frequentie voor het laten verifiëren van de update van de milieuverklaring worden afgeweken (zie paragraaf 2.2.3 van dit verificatiesysteem).

Volgens het CCvD hoeft geen programma voor de verificatie van het milieumanagementsysteem te worden opgezet, indien het milieumanagementsysteem van de EMAS-geregistreerde organisatie is gecertificeerd op basis van het ISO 14001-certificatiesysteem van SCCM. Wel dienen de volgende aandachtspunten in acht te worden genomen bij de controleonderzoeken in het kader van het ISO 14001-certificaat:

- de naleving van wet- en regelgeving (Art. bijlage II-Deel B);
- het gebruik van het EMAS logo;
- de speciale aandachtspunten voor het milieumanagementsysteem (zie paragraaf 2.1.2 van dit verificatiesysteem).

4.5 Herbeoordelingsonderzoeken

Het is de verantwoordelijkheid van de organisatie die een EMAS-registratie heeft om een herbeoordeling aan te vragen voordat de registratietermijn verloopt. De herbeoordeling vindt minimaal eenmaal per drie jaar plaats. Bij kleine organisaties die aan bepaalde voorwaarden voldoen kan een cyclus van 4 jaar aan de orde zijn (zie 2.2.3). Tijdens dit herbeoordelingsonderzoek worden het milieumanagementsysteem en de milieuverklaring opnieuw beoordeeld volgens de onder 4.3 beschreven werkwijze.

Tijdens dit herbeoordelingsonderzoek dient daarnaast ook het gebruik van het EMAS-logo te worden beoordeeld. Voor alle milieu-informatie waarvoor het EMAS-logo wordt gebruikt dient een bewijs aanwezig te zijn waaruit de validatie door een erkend EMAS-verificateur blijkt.

4.6 Beoordeling van milieu-informatie voor het gebruik van het EMAS-logo

Wanneer een organisatie het EMAS-logo wil gebruiken bij milieu-informatie die niet in een gevalideerde EMAS-milieuverklaring is opgenomen dient deze milieu-informatie afzonderlijk te worden gevalideerd door een erkende EMAS-verificateur.

Bij de beoordeling geldt dezelfde werkwijze en dienen dezelfde criteria te worden beoordeeld als bij de beoordeling van de EMAS-milieuverklaring.

4.7 Rapportage (artikel 25.6 en 25.7)

Ten behoeve van de directie van het bedrijf wordt door de VI een rapport opgesteld over de resultaten van de verificatiewerkzaamheden. In dit rapport wordt in ieder geval aandacht besteed aan:

- alle punten die relevant zijn voor het werk van de verificateur;
- punten waar de organisatie niet voldoet aan de eisen uit de EMAS-verordening. In het bijzonder de verschillende onderdelen van het milieumanagementsysteem en de inhoud van de EMAS-milieuverklaring;
- een vergelijking met de eerdere verklaringen en de prestatiebeoordeling van de organisatie.

De prestatiebeoordeling dient volgens het CCvD betrekking te hebben op de ontwikkeling van de kwaliteit van het milieumanagementsysteem en de milieuverklaring.

4.8 Verklaring verificateur (artikel 25.8 en 25.9 en bijlage VII)

Wanneer een organisatie aan alle eisen van de verordening voldoet en er geen aanwijzingen zijn dat de organisatie niet voldoet aan de toepasselijke wettelijke voorschriften, bevestigt de verificateur dit door het afgeven van een verklaring volgens het format in bijlage VII.

4.9 Tijdsbesteding

Volgens het CCvD dient voor het bepalen van tijdsbesteding voor de beoordeling van een milieumanagementsysteem de richtlijn IAF MD 5-2009 (IAF Mandatory document for duration of QMS and EMS-audits), te worden gehanteerd. Deze richtlijn is opgesteld door het International Accreditation Forum (IAF).

Er is op dit moment geen richtlijn voor de tijdsbesteding bij de validatie van de milieuverklaring beschikbaar. De tijdsbesteding van de VI is mede afhankelijk van de kwaliteit van de administratieve organisatie en de mate van interne controle bij de te beoordelen organisatie.

4.10 Beoordelingscriteria milieumanagementsysteem en milieuverklaring

Voor de beoordelingscriteria wordt verwezen naar het Certificatiesysteem Milieumanagementsystemen ISO 14001. In artikel 25.8 wordt een belangrijke aanvulling gegeven voor de beoordeling van de milieuverklaring. De VI mag de milieuverklaring niet valideren indien men bij het verificatieproces geconstateerd heeft dat de organisatie niet aan de wet- en regelgeving voldoet.

Volgens het CCvD dient de VI daarbij als volgt te handelen:

- Het principe van een milieumanagementsysteem volgens bijlage II van de EMAS-verordening is dat een organisatie zodanig is georganiseerd dat het zelf ook fouten registreert, corrigeert en maatregelen neemt om deze te voorkomen. Dit betekent dat op enig moment onderdelen uit de wet- en regelgeving mogelijk niet worden nageleefd. Daarbij moet onderscheid worden gemaakt tussen incidentele en structurele afwijkingen. Een afwijking blijft een incident wanneer adequate corrigerende maatregelen worden genomen. Wanneer dit niet gebeurt en/of de afwijking zich blijft voordoen is er sprake van een structurele afwijking. Wanneer uit een schriftelijke verklaring blijkt dat het bevoegd gezag een structurele afwijking expliciet gedooft, is er niet langer sprake van een afwijking. In die situaties waarbij structurele afwijkingen worden geconstateerd die niet bij het bevoegd gezag bekend zijn en het daarover geen standpunt heeft kunnen innemen en/of de organisatie geen of onvoldoende corrigerende maatregelen neemt is validatie niet mogelijk.
- Het is aan het bevoegd gezag en in het geval een uitspraak van het bevoegd gezag wordt aangevochten aan de rechter om te bepalen of een organisatie wet- en regelgeving overtreedt. Voor de beoordeling van de verificateur is van belang dat de organisatie de overtreding heeft onderkend en adequate corrigerende maatregelen heeft genomen en daar waar van toepassing het bevoegd gezag heeft geïnformeerd. Wanneer een organisatie zich niet houdt aan afspraken met het bevoegd gezag en/of geen uitvoering geeft aan eventueel opgelegde sancties kan geen validatie plaatsvinden. Wanneer het bevoegd gezag wel is geïnformeerd maar nog geen uitspraak heeft gedaan dient de validatie te worden 'aangehouden'.

Bijlage 1: Referentiedocumenten en leidraden van de Europese Commissie

Op basis van art. 46 van de EMAS-verordening worden door de Commissie zogenaamde (sectorale) referentiedocumenten opgesteld. Een actueel overzicht van vastgestelde en in ontwikkeling zijnde referentiedocumenten is op de website van SCCM (www.sccm.nl) beschikbaar bij de downloads.

Naast de referentiedocumenten stelt de Commissie een leidraad op met uitleg over de stappen voor deelname aan EMAS.

De leidraden gepubliceerd in 2001 en 2006 zijn ingetrokken. Dit betreft de volgende onderwerpen:

- Voor EMAS-registratie geschikte eenheden;
- Frequentie van verificatie, validering en audit;
- Gebruik van het EMAS-logo.

Nog wel zijn beschikbaar de leidraden met de status van 'aanbeveling'. Deze hebben betrekking op:

- EMAS-Milieuverklaring.
- Werknemersparticipatie in het kader van EMAS.
- Identificatie van milieuaspecten en de beoordeling van de betekenis ervan.
- Leidraad voor verificateurs van kleine en middelgrote ondernemingen (KMO's) en in het bijzonder kleine en microbedrijven.

De leidraden zijn beschikbaar via de websites van SCCM (www.sccm.nl) en de Europese Gemeenschappen (www.europa.eu.int/eur.lex/nl/index.html) kan een elektronische versie worden verkregen.

Bijlage 2: Nadere informatie

Met betrekking tot EMAS is de volgende documentatie verkrijgbaar bij SCCM:

- verificatiesysteem in het kader van de EMAS-verordening;
- ISO 14001-certificatiesysteem;
- tekst van de EMAS-verordening;
- tekst van de EMAS-leidraden;
- formulier en voorwaarden voor registratie als EMAS-deelnemer;
- lijst met milieuverificatie-instellingen erkend in het kader van de EMAS-verordening;
- lijst met geregistreerde EMAS-deelnemers in Nederland.

Een groot aantal documenten is toegankelijk via de website van SCCM (www.sccm.nl). Op de website is ook meer informatie te vinden over ISO 14001-certificatie.

SCCM, Postbus 18505
2502 EM Den Haag
tel: 070 - 3623981
fax: 070 - 3635084
e-mail: info@sccm.nl

In bijlage II van de EMAS-verordening is hoofdstuk 4 van de ISO 14001-norm opgenomen. De complete ISO 14001-norm kan worden besteld bij het NEN (Nederlands Normalisatie Instituut) te Delft, 015-2690256 (www.nen.nl).